

Praca zaliczeniowa

Józef Hofman – wynalazca o duszy artysty

Prowadzący:

prof. W. Kwaśnicki

Marta Gniewek

Nr indeksu: 255011

Rys.1. Józef Hofman (1876-1957), pianista, kompozytor, pedagog i wynalazca.

Choć duszę mam artysty, na blaszanych skrzydłach wznoszę się ku niebu.

Józef Hofman urodził się 20 stycznia 1876 w Krakowie zmarł 16 lutego 1957 w Los Angeles mając 81 lat. Jego ojciec był znanym kompozytorem Kazimierz Hofmann , dyrygentem i pianistą, a matka Matylda Pindelska śpiewaczką. Józef Hofmann bardzo wczesnie rozpoczął naukę gry na fortepianie i już jako ośmiolatek dawał koncerty przed publicznością warszawską, jako dziesięcioletek publicznością wielu krajów europejskich, a rok później także amerykańską. Po odbyciu w 1887 roku 52 koncertów w dziesięć tygodni, w wyniku protestu New York Society for the Prevention of Cruelty to Children podyktowanego obawą o jego zdrowie, musiał przerwać tournée. Udał się wtedy do Berlina gdzie, dzięki stypendium Alfreda Corninga Clarka, odbył studia w latach 1888-1894. W 1894 roku uzyskał I nagrodę na Konkursie imienia Antona Rubinsteina (którego był uczniem) w Hamburgu, na którym wykonał jego *Koncert d-moll op.70*. Sukces ten pozwolił mu na liczne, cieszące się wielkim powodzeniem, występy m.in w krajach skandynawskich, Anglii i Rosji. Co roku koncertował też w Stanach Zjednoczonych, których obywatelstwo otrzymał w 1926 roku. W 1924 roku założył Curtis Institute of Music w Filadelfii, którym kierował do roku 1938. Hofmann był także kompozytorem (pseudonim Michel Dvorsky): autorem koncertu B-dur na fortepian i orkiestrę, symfonii *Zakłęty zamek* (1919), wielu miniatur fortepianowych. Karierę pianistyczną zakończył 19 stycznia 1946 roku recitalem w Carnegie Hall.

Jego uczniami byli m.in.: Ellen Ballon, Abram Chasins, Shura Cherkassky, Ruth Slenczynska, Walter Susskind, Teresita Tagliapietra, Aleksander Wielhorski i Leopold Ziełiński. Był dwukrotnie żonaty. Z pierwszą żoną, Marią Eustis, miał córkę, a drugą, Betty Short, trzech synów.¹

„(...)Józef siedział w zaciszu domowego ogniska. Na dworze padał deszcz, który z wdziękiem odbijał się od szyb. Młody Hofmann podszedł do okna. Zapatrzył się na deszcz i zamyślił. Krople deszczu tańczyły po szybie w takt manometru i melodii, która właśnie spłynęła na jego ramiona(...)”²

Czy tak mogła powstać jego pierwsza kompozycja? Dlaczego nie? Wymyślanie muzyki to jedna z bardziej metafizycznych czynności, jakie można sobie wyobrazić. Może to nieco szablonowe, tuzinkowe, trywialne, banalne. Ale czy wielkie i genialne kompozycje muszą powstawać w niezwykłych okolicznościach? A może „Wariacje i fuga”, „Durch die Wolken”, „Sonata fortepianowa” albo „Valse caprice” powstały akurat tak? Zwykła rzecz może zainspirować do stworzenia czegoś niezwykłego. „Często przypadek sprawia, że powstaje jakieś genialne urządzenie”.³

Cóż za niezwykle kreatywny człowiek. Człowiek o błyskotliwym umyśle i niezwykłej duszy, choć o zwyczajnej powierzchowności. Podobno miał wygląd mechanika samochodowego. Ale jakie to ma znaczenie wobec jego twórczości? Zarówno muzycznej jak i dotyczącej techniki. Geniusz nie musi wyglądać.

„Był wśród pianistów tylko jeden taki, którego nie da się porównać w żaden sposób do żadnego innego, bo stanowił zjawisko unikalne i przekroczył swą fortepianową sztuką wszystkie standardy. To Józef Hofmann. Nie miał wspaniałej artystycznej czupryny, nie używał królewskich gestów. Wchodził na estradę krokiem jegomościa, co to w rannych pantoflach i szlafroku człapie sobie z wolna ku śniadanku”.⁴ A gdyby nie pochodził z

¹ www.wikipedia.org/wiki/J%C3%B3zef_Hofman (23.05.2009)

² J. Zdźarski, Geniusz zapomniany, wyd. STO, fragmenty

³ P. Gawroński, Polska wycieraczka, 20 Styczeń 2007, www.motofakty.pl/arttykul/polska_wycieraczka.html, (12.05.2009)

⁴ P. Wierzbicki, (2004, Wrzesień 11). Pobrano Maj 23, 2009 z lokalizacji <http://www.ccd.pl/main.php?screen=katalog&action=opis&id=170338&sw=&sq=hofman>

artystycznej rodziny? Czy to miało jakiś wpływ na to, kim się stał? Może zainteresował się muzyką właśnie, dlatego, że wychowywany był przez ojca kompozytora i pianistę oraz matkę śpiewaczkę? Jego muzyczną edukacją na początku zajmował się właśnie ojciec. A Józef w wieku kilku lat fenomenalnie ze słuchu zagrał *Poloneza A-dur* Chopina.

„ (...)Młody Józio nieraz podpatrywał ojca, jak ten pełen skupienia chodził po pokoju i w takt manometru malował ręką w powietrzu niesamowite obrazy. Nucił coś pod nosem, podbiegał do instrumentu i wydobywał z niego życie. Chłopiec podziwiał swego ojca i chciał być taki jak on. Chciał tworzyć, i swoją muzyką otwierać ludziom oczy i uszy. By dostrzegli i usłyszeli to, jak tańczy i o czym śpiewa jego artystyczna dusza(...)”⁵

Do tego, aby rozwinąć uśpione w nas talenty, trzeba odpowiednich bodźców. Gdyby Hofmann pochodził z rodziny robotniczej, może świat nie poznałby go, jako kompozytora i muzycznego geniusza. Może byłby tylko wynalazcą? Czy jeśli w kimś drzemie geniusz, to prędzej czy później i tak się obudzi, czy potrzeba go z człowieka po trosze wydobywać? Sam napisał: „Nie poddawajcie się pokusie zwodniczej wiary w to, że sukcesy zależą od losu”.⁶ I miał rację. Nic się samo przecież nie uczyni. Dlatego pisał artykuły o grze fortepianowej, redagował comiesięczne lekcje fortepianu w magazynie „Ladies Home Journal”, oraz jako pedagog przekazywał swoją wiedzę i spostrzeżenia młodym artystom. Zaangażował się również przy tworzeniu nowej uczelni muzycznej w Filadelfii, w której był nauczycielem w klasie fortepianu, a później dyrektorem.

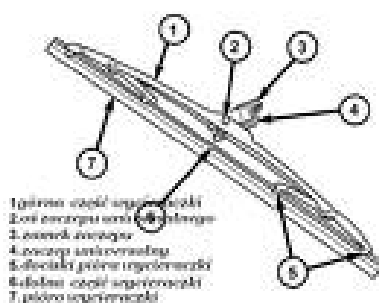
...Tańczący deszcz pięknie wygląda, ale przesłania sobą resztę świata widzialnego przez okno. A gdyby tak..... No właśnie... Stuk..... Stuk..... Stuk..... Odwrócił się i spojrzał na stolik, na którym stał metronom..... Tak!

„Ten właśnie mechanizm podsunął wynalazcy pomysł na **wycieraczkę samochodową**. Nie należy się specjalnie dziwić, gdyż człowiek ten był muzykiem, mającym do czynienia z

⁵J. Zdźarski, *Geniusz zapomniany*, wyd. STO, fragmenty

⁶ J. Hofmann, (1976). *"Piano Playing with piano questions answered"* (New York 1976). Pobrano 23 Maj 2009 z lokalizacji <http://free.art.pl/hofmann/polish/jozefhofmann.html>

metronomem na co dzień”.⁷ Miał do czynienia z metronomem, a wynalazł wycieraczki, spiralną grzałkę, elektryczny zegar czy spinacz biurowy? Czyli oprócz muzyki, pasjonował się wymyślaniem pożytecznych rzeczy. Znany jest z wielu wynalazków-opatentował ich ponad 70 (Choć niektóre źródła podają, że nawet 100). No, to chyba nie jest aż tak bardzo istotne. Myślę, że w przypadku Hofmana nie liczy się ilość wynalezionych sprzętów, a sam fakt, że je wynalazł. Należy zwrócić uwagę na to, iż posiadał niespotykane u artystów zainteresowanie techniką.

Rys.2, 3, 4. Obecne wersje wycieraczek samochodowych.

Jego wynalazki dotyczą głównie samochodów i fortepianu. Metronom „sprawił”, że dziś mamy (sporo, co prawda ulepszone) wycieraczki samochodowe, kształt i funkcja resorów samochodowych kojarzą się z łukami liniowymi występującymi w nutach, a inspiracją dla powstania spinacza był dla niego... Klucz wiolinowy. „Źle spięte, spadające nuty ze statywu irytowały każdego, ale tylko Hofmann rozprawił się z problemem i z irytacji uczynił pożytek. Jak? Otóż kartki z nutami od zawsze podpowiadały rozwiązanie. Wystarczyło je odczytać. I Hofman odczytał: z odpowiedniego drutu odwzorował kształty ich wiolinowych kluczy – by pomysł (i patent!) Na spinacz do kartek papieru „stał się ciałem”!⁸

⁷ P. Gawroński,(2007, Styczeń 20). Pobrano Maj 23, 2009 z lokalizacji http://www.motofakty.pl/artukul/polska_wycieraczka.html

⁸ J.Niżyński, (2008, Lipiec). Pobrano 23 Maj , 2009 z lokalizacji <http://www.janusz.nizynski.pl/felietony.html#pi%C4%99tnasty>

Rys. 5, 6. Metronom, klucz wiolinowy oraz łuki w zapisie nutowym. Inspiracje do powstania wycieraczek samochodowych, spinacza biurowego i resorów.

Rys. 7, 8. Spinacz biurowy i resory samochodowe.

Rys. 9, 10. Spiralna grzałka do gotowania oraz elektroniczny zegar, również wynalezione przez J. Hofmana.

Rys. 11, 12. Współczesne modele - motorówka i stołki dla pianistów.

Wśród wynalazków „człowieka fenomena”, znajdują się również motorówka i regulowany fotel dla pianistów. Ciekawi mnie, co zainspirowało go do skonstruowania motorówki. Fotel dla pianistów - rzecz jasna zainspirowany potrzebami pianisty. A motorówka? W jaki sposób wpadł na ten pomysł?

„ ...Przychodzi w życiu taka chwila, że trzeba się zrelaksować, odpocząć, pomyśleć. Poszedł więc Józef nad wodę podumać. Patrzył jak kaczki sznurem suną... Jak łódka tańczy na falach wzmaganych wiatrem. Jak ją fale kołyszą i pokazują gdzie ma płynąć.

- Chciałbym mieć łódkę, która nie słucha się wiatru i fal. Która płynie tam, gdzie ja chcę. Nie chcę jej zmuszać wiosłami do zmiany kierunku. Ja będę nią sterował... ”⁹

Czy wynalazki Hofmana, to kwestia przypadku? Gdyby nie inspiracje związane z muzyką..., Kto wie, może nie byłoby i wynalazków? Może „wynajdywał” mimochodem? Bo akurat coś mu przeszkadzało, coś nieudolnie sprawowało swoją funkcję i chciał to jakoś poprawić, ulepszyć. Ale to potrzeba jest matką wynalazków, prawda? Więc, w jaki inny sposób miał coś stworzyć? W zasadzie nikt chyba nie stworzył czegoś ot tak. Zawsze coś musi człowieka zainspirować. Źle się siedzi? Za nisko? Potrzebny bardziej ergonomiczny fotel? Kartki się ciągle rozsypują? Nic nie widać przez szyby, bo pada? Samochód ma złą przyczepność? Za wolno jeździ, bo wycieraczki nie działają tak, jak trzeba? Proszę bardzo, można to poprawić! „Prawdziwa podróż ku odkryciu składa się nie z poszukiwania nowych pejzaży, lecz obserwacji nowymi oczami”¹⁰

⁹ J. Zdźarski, Geniusz zapomniany, wyd. STO, fragmenty książki

¹⁰ M.Proust, pobrano Maj 26, 2009 z lokalizacji Komentarze, Kategorie, Tłumaczenie z j.ang. - Piotr Lasoń, 2000 r. : <http://www.open-mind.pl/Ideas/KreatC.php>

Hofman, jako człowiek o wszechstronnych zainteresowaniach, dostrzegał przecież więcej niż przeciętny człowiek. Nie szukał nowych rzeczy, ale raczej je udoskonalał. Wycieraczki, o których już była mowa, też w zasadzie nie były to do końca nowym pomysłem, lecz udoskonaleniem „linii do wycierania” (Stworzone w dobrej intencji, lecz skutecznie powstrzymujące samochód od w miarę szybkiej jazdy w niepogodę).

Większość ludzi nie zastanawia się nad tym, kto i co wynalazł. Sprzęty, rzeczy, urządzenia po prostu „są i już” i „jesteśmy zadowoleni”. Ktoś, gdzieś tam i kiedyś coś wynalazł, a my korzystamy i cieszymy się, że „skądś się wzięły”. Wiele osób nie zdaje sobie sprawy, jak dużo pionierskich rozwiązań techniki powstało w umysłach Polaków. Nie doceniamy tego, co narodziło się w ich genialnych głowach. A przecież powinno się o tym pamiętać. Mało jest o Hofmanie wzmianek w Internecie i wszędzie praktycznie to samo. A szkoda, bo człowiek miał wielki talent. Piszę się o nim przede wszystkim, jako o pianiście i kompozytorze, ewentualnie, co nieco na temat tego, że był pedagogiem. Ja rozumiem, że informacji, jako o muzyku i kompozytorze jest sporo, bo był przede wszystkim artystą, ale należałoby zwrócić uwagę na jego inne pasje - niemuzyczne. Zasluguje to na uwagę, bo taki talent rzadko występuje u artysty. Jeśli są o nim wzmianki, jako o wynalazcy, to najczęściej w kontekście wycieraczek samochodowych i spinacza biurowego. Skoro opatentował ich ponad 70, to, dlaczego można przeczytać zaledwie o 5-ciu? Znalezienie więcej informacji na temat tego, co wynalazł graniczy z cudem. Czy człowiek ten zasłużył na to, by kojarzono go tylko ze spinaczem i wycieraczkami? Jedyna książka o nim napisana i zrecenzowana w Internecie, to dzieło Jana Źdzarskiego „Józef Hofmann: Geniusz zapomniany”. Swoją drogą -bardzo trafny tytuł. Autor włożył wiele trudu w zbieranie materiałów do niej i co ważne – są wiarygodne. Warto zapoznać się z całym jego życiem, sposobie tworzenia i udoskonalania rzeczy już istniejących. Poznać go, jako wynalazcę, nie tylko muzyka.

Jak można połączyć duszę artysty z inwencją wynalazcy? Przykład Hofmana pokazuje, że teoretyczne przeciwieństwa mogą się przyciągać i współgrać ze sobą.

„...Muzyka z techniką idą pod rękę.

- Mam dla Ciebie na niepogodę piękne i dobre słowo-Rzekła Muzyka.

- A ja dla Ciebie parasol...”¹¹

¹¹ B.Bielańska, wiersze niewydane

W końcu nie tylko przeciwne bieguny się przyciągają. Mimo tego, że niewiele o nim wiemy, że niewiele ludzi nawet wie o istnieniu wynalazca Józefie Hofmanie, to osobiście się cieszę, że był, że zdrowo się odżywił i prowadził aktywny tryb życia a najbardziej, gdy jadę autem i pada deszcz...

Bibliografia:

J. Hofmann, (1976). *"Piano Playing with piano questions answered"* (New York 1976). Pobrano 23 Maj 2009 z lokalizacji <http://free.art.pl/hofmann/polish/jozefhofmann.html>

J.Niżyński, (2008, Lipiec). Pobrano 23 Maj, 2009 z lokalizacji <http://www.janusz.nizynski.pl/felietony.html#pi%C4%99tnasty>

M.Proust, pobrano Maj 26, 2009 z lokalizacji Komentarze, Kategorie, Tłumaczenie z j.ang. - Piotr Lasoń, 2000 r. : <http://www.open-mind.pl/Ideas/KreatC.php>

P. Gawroński,(2007, Styczeń 20). Pobrano Maj 23, 2009 z lokalizacji http://www.motofakty.pl/artukul/polska_wycieraczka.html

P.Wierzbicki, (2004, Wrzesień 11). Pobrano Maj 23, 2009 z lokalizacji <http://www.ccd.pl/main.php?screen=katalog&action=opis&id=170338&sw=&sq=hofman>

Rysunki :

http://images.google.pl/images?hl=pl&q=wycieraczki%20samochodowe&lr=lang_pl&um=1&ie=UTF-8&sa=N&tab=wi

http://images.google.pl/images?hl=pl&lr=lang_pl&um=1&sa=1&q=grzalka+do+wody&btnG=Szukaj+obraz%C3%B3w&aq=f&oq=

http://images.google.pl/images?hl=pl&lr=lang_pl&um=1&sa=1&q=j%C3%B3zef+hofmann&btnG=Szukaj+obraz%C3%B3w&aq=f&oq=

http://images.google.pl/images?hl=pl&q=klucz%20wiolinowy%20symbol&lr=lang_pl&um=1&ie=UTF-8&sa=N&tab=wi

http://images.google.pl/images?hl=pl&q=metronom&lr=lang_pl&um=1&ie=UTF-8&sa=N&tab=wi

http://images.google.pl/images?hl=pl&q=resory%20samochodowe&lr=lang_pl&um=1&ie=UTF-8&sa=N&tab=wi

http://images.google.pl/images?hl=pl&q=motor%C3%B3wka&lr=lang_pl&um=1&ie=UTF-8&sa=N&tab=wi

http://images.google.pl/images?hl=pl&lr=lang_pl&um=1&sa=1&q=regulowany+fotel+dla+pianist%C3%B3w&btnG=Szukaj+obraz%C3%B3w&aq=f&oq=

Artykuły:

http://www.wynalazki.mt.com.pl/joomla/index.php?option=com_content&task=view&id=553&Itemid=43

http://www.polmic.pl/index.php?option=com_mwosoby&id=633&view=czlowiek&lang=pl

<http://free.art.pl/hofmann/polish/jozefhofmann.html>

<http://www.bn.org.pl/chopin/index.php/pl/pianists/bio/12>

http://www.motofakty.pl/artykul/polska_wycieraczka.html

<http://www.ccd.pl/main.php?screen=katalog&action=opis&id=170338&sw=&sq=hofman>

<http://www.janusz.nizynski.pl/felietony.html#pi%C4%99tnasty>